۲۳نچی. — [illegible] ۱۱سنه. ۱٦ ربیع اخر. شنبه. ۱۹۰٦ سنه. ۲۷ مای. ۱ نجی بیت

„Юлдузъ“
ЕЖЕНЕДѢЛЬНОЕ ИЗДАНІЕ
Цѣна 3 руб. на годъ.
Редакція и Контора:
Казань, Екатерининская улица № 14.
АДРЕСЪ:
Казань, редакція „ЮЛДУЗЪ“
Russie, Kazan, redaction „Julduz“,
Плата за объявленія: (30) и (20) коп.

یولدز

« یولدز »
جریده‌سینك بهاسی برسنه اوچون (۳) صوم، آلتی آی اوچون (۱) صوم (۵۰) تیین، دورت ای اوچون (۱) صوملر.
شاگردلر اوچون برسنه لیگی (۲) صوم وهرآیی (۲۱) تیینلر.
یولدزنك اداره وکتبخانه‌سی شهر قزانده بورنایف مسجدی قارشنده (۱٤) نومرلی خانه‌ده، هرکون ایرته ساعت (۸) دن کوندز ساعت (۲) یه قدر آچقدر. باشقه وقت زائر ومشتریلر قبول ایدلمزلر.

محرر وناشری:
احمد هادی مقصودی.

تکراری موجب اولمایان فکری وفنی مقاله‌لر ممنونیت ایله قبول ایدلورلر. درج ایدلمه‌ین مقاله‌لر حقنده جواب ویرلمز واشتکا قبول ایدلمز.

هر نسخه‌سی ۵) تیینلر. ادبی، فنی، معاشی وسیاسی هفته‌لك جریدهٔ ترکیه‌در. اون نسخه‌سی (۳۵) تیینلر.

اداره‌دن.

کوز فصلینه قدر یولدزده فنی مقاله‌لر منتظما درج قیلنمایاچقدر. چونکه جای فصلنده اهالیده فنیاته هوس آز راق اولادر دوماونظام مقاله‌لری‌ده گازیته‌لرنك کوب یرینی مشغول قیلادر.

نصیب اولسه؛ کوز فصلنده باشلانمش فنلرنك هر بری مرتبا درج قیلنا باشلانورلر.

یولدزنك اوّلگی نسخه‌لری اداره‌مزده هیچ قالمادی. حال بوکه برنچی نومردن باشلاب طلب ایدوچیلر همان بولنادر. چیت شهرلرده صاتلمایوب قالان نسخه‌لری اولسه، وکیللرمزدن اداره‌مزه کیرو یوللامه‌لرینی رجا ایدرز.

ادارهٔ اسلامیه ومفتیلر.

بو وقته قدر دوخوۋنوی صوبرانیی، مفتی وقاضیلر حقنده ترکی گازیته‌لرده بیك چوق سوزلر، وفکرلر یازلدی. هر برنك درلو قصور وکیمچیلکلر بیان قیلندی. یافلاوچی گازیته‌لرده کورندی. باشقه گازیته‌لرده تکرار ایدلمش مسئله‌لری ینه تکرار قیلوده معنا اولمادیغندن یولدز بو خصوصده سکوت قیلمده ایدی.

ایمدی حاضرده معتبر قاضیلرمزدن بری بالفعل لوازمینی طاشلادیغندن ومفتی جنابلری‌ده لوازمندن چغارغه حاضرله‌ندکندن، همان سکوت ایدوب قالمق ممکن اولمادی.

ادارهٔ اسلامیه‌نك درلو قصورلری آراسنده بری مکتب، مدرسه، مسجد ووقف اشلرینه، علمانك محله اهلینی وعظ ونصیحتلر ایله تربیه قیلو امرلرینه کمالا قاتشمی طورووی ایدی. معلوم یا، بیوروکراتیه آڭا هیچ بو خصوصلرده ایرك‌ده بیرمیدر ایدی. داخلیه وزیری هر آینده اولماسه، هر یلده بر ایکی سیر کوله‌ر یوللاب ادارهٔ اسلامیه‌نك تصرفلرینی قسمی طورمی ایدی.

ایمدی مفتی بو خصوصده نی تدبیر قیلمق کیره‌ك؟

ترکیه‌ده نصارا ملتلرینك پاتریارخلری واردر. بونلر بعینه بزم مفتیلر منصبنده‌درلر.

ترکیه حکومتی طرفندن نصرانیلره بر نوع قسنقیلقلر قیلنسه، بونلر، نی تدبیر قیلالر؟ بزم مفتیلره‌ده شو تدبیرلری قیلمق ممکن دگلمی؟

آنلر مقصودلرینی صوراب باب عالی‌یه عریضه ویره‌لر. اگرده صوراغان مقصودلری ویرلمه‌سه، شول ساعت استعفا (آتستاۋکه) ویروب لوازملرینی طاشلیمز دیلر.

نصارا علماسینك قارت وبیك محترملری آراسندن صایلانوب تعیین قیلنمش پاتریارخلرنك لوازملرندن چغووی نصارا ملتینك بارچه‌سینه بیك آغر تأثیر قیلادر. چونکه بواش گویا نصارانك محترم باشلقلرینه دین اشلرینی ادا قیلورغه سلطان ایرك ویرمه‌گانگه حساب قیلنادر.

بوندی خبرلرنك طارالووی قارا خلق آراسنده درلو فتنه‌لر چغووینه سبب بولادر. ترکیه نصاراسی آراسندن آندن باشقه‌ده فتنه‌لر آز دگلدر. شول سببدن ترکیه حکومتی پاتریارخلرنك صوراغان مقصودلرینك کوبسینی ویره‌در.

ترکیه‌ده پاتریارخلر وعموماً نصارا علماسی، فقط دینی دگل، گاها یاشرن سیاسی اشلرگه‌ده قاتشدقلری آز ماز، کورنمکده‌در. ئه‌رمه‌ن، بلغار، وگریك فتنه‌لرنده بو حاللر بیك کوب میدانغه چقمش ایدیلر.

بزنك روسیه‌ده نصارانك پاتریارخلری درجه‌سنده اولان اهل اسلامنك مفتیلرینه سیاست ومعیشت اشلرینه دگل، دین اشلرینه قاتشورغه‌ده ایرك یوقدر. اوفاده، سیمفیر وپولن وتیفلیسده ادارهٔ اسلامیه‌لر هر مکتبده بولنا طورغان عادی بر امتحان کامیسیه‌سی حکمنده بولوب قالمشلردر.

بزم مفتیلرده، پاتریارخلر کبی لوازملرینی طاشلاب حکومتنی قورقتا آلمازلرمی ایدی؟

— خیر، قورقتا آلمازلر ایدی.

چونکه مفتیلرمزنك هیچ بری منصبلرینه اهالی طرفندن صایلانوب قویلمش ذاتلر دگلدرلر. هر بری حکومت طرفندن تعیین قیلنمش مامور وچیناونیکلردر. بناءً علیه هیچ برنك حقیقی روحانیلك حیثیتی یوقدر.

اهل اسلام قارشنده آنلرنك اورنلرندن چغولری بر زیمسکی ناچالنیکنك اورنندن توشووی ایله برابر اوله‌چقدر. ایسکی فکرده اولان کوسیلر بو حالدن بیك خبردار درلر هم شول احتمالدن احتراز اوچون‌ده، آنلر مفتی تعیین قیلونی حکومت تدبیرنده قالدرورغه طرشمشلردر.

بعض مفتیلرنی حکومت میسیونیرلر کیگاشی بوینچه تعیین قیلمقلغی مشهور

بلاغت وفصاحت، حکمت وفلسفه فنلر...
وفنون طبیعیه‌دن درلو مقاله‌لر بو...
...بازلورلر. اهل اس...

واقعه وحق بر فاکت‌در.

آندی مفتیلرنڭ منصبلرینی طاشلاودن حکومت قورقورمی؟ هیچ! لکن چوق شکرلر اولسونکه میسیونیرلر تدبیری بوینچه قویلغان مفتیلرنڭده هیچ برسی میسیونیرلر فرضنچه تدبیر قیلدقلری کورنمیدر. ظن قیلامنکه مفتیلرنڭ هیچ برسی اهل اسلامنڭ ضررینه طرشدقلری یوقدر.

بالفعل فائده‌لی اشلر قیلوده قصورلری کوب اولسه‌ده، اسلام اوچون ضرر ظاهرگه یول ویردکلری کورنمه‌مشدر. آرالرنده اوز سوزلیلری هیچ کیگاش قبول ایتمی طورغانلری کوب بولمشدر. بو حاللر شخصی واخلاقی الوغ قصورلردن ایسه ده، اسلامیت ضررینه اجتهاد درجه‌سنده عد قیلناچق قصورلردن دگلدرلر.

ایشته حال واحوال اوشبو طرزده اولدیغندن ایکی اوچ سنه مقدم، مفتیلر آرتق زور همت کورسه‌ته آلمیلر ایدی.

شبهه‌یوق، البته مفتیلرده قاضیلرده عالی دائی کیمسه‌لردن اولسه‌لر ایدی، بر تدبیر طابارلر ایدی. نه روشده اولسه‌ده، دین صلتاوی ایله مسلمانلرنڭ هر اشلرینه قاتشا آلورلر ایدی.

لکن ملاحظه قیلمالی: اویله عالی همتلولرمز آرامزده وارمی ایدی؟ اگر اولسه‌ده، حکومت آنلری مفتیلکه تعیین ایدرمی ایدی؟

خوش! ایکی اوچ سنه مقدم اش بو منوالده اولمش ایکان، شیمدی بو سنه‌لرده، مفتیلره اداره‌ٔ اسلامیه‌نڭ پراۋا وحقوقینی آرتدرو خصوصنده نه تدبیرلر قیلمق ممکندر؟

— بونڭ اوچون بیك الوغ تدبیر لازم دگلدر: حکومتنڭ حاضرگی انصافینه اشانوب طوب طوغری اش قیلا باشلامالی، اوتکان یل آپریلده اوفاده علمانڭ اجتماعی ایله نه تدبیرلره قرار ویرلمش ایسه، شو یولده حرکت وعملیاتی بالفعل اجرا قیلمالی: مسجد، مکتب ومدرسه اشلرینه مداخل قیلا باشلامالی: تعلیم، تدریس، ووعظ خصوصنده امامله شدتلی فرمانلر یوللامالی. مناسب یرلرده مدرسهٔ عالیه‌لر تأسیس قیلا باشلامالی. بو اشلر اوچون لازم اولاچق آقچه اوچونده یوللر تعیین قیلمالی.

مثلا قرآن طبع قیلونی تیز اوز تدبیرینه آلوب باشقه‌لرنی کلام الله نشرندن منع قیلمالی. هر مصحف باشینه (١٠) تیین هفتیك اوچون (٢) تیین دین فائده‌سینه بر آلم تعیین قیلمالی، (بویله قیلندقده تخمینا هر سنه یوز ملڭ مصحفدن (١٠،٠٠٠) صوم وایکی یوز ایللی ملڭ هفتیكدن (٥٠٠٠) صوم آقچه حاصل بولاچقدر.)

ینه بر ایکی مرتبه زورراق علما جمعیتی ترتیب قیلمالی. بو اشلرنڭ هر بری امور دینیه‌دن اولدقلرندن هیچ بری روسیه‌نڭ نظاملرینه خلاف دوشمزلر ایدی. بونلر نظام دائره‌سینڭ اورتاسنده اولماسه‌لرده، کیرته‌سندن خارج دگلدرلر.

بونڭ اوچون بو فتنه زماننده حکومت شاید هیچ سوز دیمز ایدی. بر ایکی یل بو تدبیرلر قیلنوب یولینه دوشدکدن صوڭره قایتوب منع قیلورغه حکومت البته اویالور.

شول روشچه اداره‌ٔ اسلامیه‌نڭ حقوق پراۋاسی بالفعل میدانده اولور ایدی. بر کره واقع بر فاکت بولغان معقول اشنی عقللی حکومتلر هیچ منع قیلمیلر وقیلاده آلمیلر. بونڭ اوچون بیك کوب مثال کیترمك ممکندر.

مثلا حریت فرقه‌سی (کادیتلر کوزمزنڭ آلدنده‌درلر. بونلرنڭ نظامنامه‌و پروگراملرینی کم تصدیق قیلدی؟ جمعیتلرینه رسما کم رخصت ویردی؟

سیاسی کلوبلر آچوب حکومت اشلری خصوصنده کیگاش قیلورغه کم امتیاز ویردی؟

حاضر اوشبو کوننزده پیتربورغده کادیتلر، کلوبلرنده مکلب جییلوب فراکسیه‌لری آرقلی حکومت ایله صاتولاشمقده‌درلر. بونڭ اوچون هیچ کمنی عیبله‌گانلری یوقدر. بوندن صوڭره‌ده هیچ کم معیوب اولمایه‌چغی‌ده معلومدر.

ایشته مفتیلرده بو تدبیرلردن عبرت آلمالی، حکومتنڭ بو واش وانصافلی وقتندن فائده‌لانمالی. بویله انصافلی زمانلر نیچه یوز یللرده بر یا ایکی طوغری کیله‌در.

اوشبو تدبیرلرنی معقول کوردکمزدن حاضرده رضا قاضینڭده مفتی محمدیار سلطانوف جنابلرینڭده لوازملرندن چغولرینی هیچ مناسب کورمیمز. مادامکه معاش ووظیفه‌لرینه اهمیت ویرمیور ایمشلر. هیچ بری حکومتنڭ نظر کراهتندن قورقمامالی ایدیلر. نظام دائره‌سنده ایدیلن تصرف واصلاحاته قارشی حکومت طرفندن بو غلیان زماننده هیچ بر تکدیر (ۋیگوۋر) اولمایه‌چغنده شبهه یوقدر.

اداره‌ٔ اسلامیه‌نڭ اوّلگی قصورلرنده بو افندیلرنڭ دخللری اولدیمی، اولمادیمی؟ آندن سکوت قیلامز. چونکه یولدزمز شخصیات حقنده مدحنامه اولمادیغی کبی ذمنامه‌ده دگلدر.

بهر تقدیر اگرده بو افندیلر، همت قیلوب اداره‌ٔ روحانیه‌نڭ حقوقینی کیگایتوب قالدرسه‌لر، بیك گوزل اش ایتمش اولورلر ایدی: اگرده اوّلده قصورلری اولمش ایسه، تلافی مافات وکفارت اولور ایدی. اگرده قصورلری اولمامش ایسه، (نور علی النور) اولور ایدی.

بو تدبیرلر قیلندقده بیك احتمالکه مسلمانلر آراسنده ریاکسیه باشلاناچق. البته آکفرا پارتیه‌دن اولان یریسلر باش کوته‌ره‌چکلر. مدرسه‌لر تفتیش قیلنا باشلاغاچده، اصول جدید شبهه‌سینه کره‌چکلر. بزه اصلاح مصلاح کیره‌کمی بز ایسکی ترتیب ایله طورامز دیه‌چکلر. حکومتکه شکایت قیلوچیلری‌ده بولاچق. خدا صاقلاسون بر زمان قرغز نادانلری آراسنده اولدیغی کبی: «بزه اداره‌ٔ اسلامیه کیره‌کمی، بز ایسکیچه (زان) ایله طورامز» دیوچیلرده بولناچق. لکن همت قیلنسه، بو فتنه‌لره قارشی‌ده تدبیرلر طابلور ایدی.

مشهور شهرلر.

«مکهٔ مکرمه»

(مکهٔ مکرمه) شهری جزیرة العربنڭ حجاز قطعه‌سنده بحر احمر قرینده بولغان جده شهرندن (١٠٠) کیلومیتر قدر کون چغش طرفنده اولوب، کعبهٔ شریفه‌نی حاوی اولمق ایله برابر پیغمبرمز حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم حضرتلرینڭ محل ولادتی یعنی طوغان یری اولدیغندن بتون عالم اسلامنڭ مرکزی وایڭ مقدس بر شهردر. مکهٔ مکرمه، نجد ایله تهامه آراسنده بر جدار یعنی دیوار حکمنده بولغان حجاز طاوینڭ ایکی بولگینڭ بر برسینه قوشلدیغی یرده اولدیغندن اراضیسی قورو وطاشلق اولوب طوفراغی اول قدر منبت توگل ایسه‌ده، تجارت جهتندن بیك مهم بر موقعده بولدیغندن قبل الاسلام دخی تجارتگاه ومعمور بر شهر ایدی. خصوصا جاهلیت زماننده عربلرنڭ زور عبادتخانه‌لری وحج محللری بولغان کعبهٔ شریفه مناسبتیله، جزیرة العربنڭ

هر طرفندن اهالی بو شهر مباركگه جییلوب هم ایفای حج وهم تجارت ایدرلر هم تورلی شعر وفصاحت مسابقه‌لری یاصارلر ایدی.

مكهٔ مكرمه‌نك دائمی اهالیسی (١٠٠,٠٠٠) قدر اولوب حج وقتنده عالم اسلامنك هرطرفندن ایكی اوچ یوز مك حجاج جییلدقدن باشقه سائر وقتلرده دخی زیارت واعتكاف اوچون كیلوچیلر كوبدر. مكهٔ مكرمه شهری جبل ابو قبیس كبی بر نیچه طاولر آراسنده بر چقور وبولوڭده واقعدر. بو بولوڭنك بویی (٣) وایكی (١) چاقرم قدردر. خانه‌لری یعنی اویلری اوچ دورت قاتلی طاش بنالر اولوب اورامل‌ریده كیڭدر. كعبهٔ شریفه واطرافنده بولغان مسجد حرام، شهرنك اورطه‌سنده اولوب ایكی طرفنده صفا ایله مروه توبه‌لری واردر. بو توبه‌لرنك آراسنده حاجیلرنك سعی قیلا طورغان یولی مكهٔ مكرمه‌نك ایك كیڭ اورامی اولوب ایكی طرفی كیبتلر ایله احاطه قیلنمشدر.

مكهٔ مكرمه‌ده مسجد حرامدن باشقه (٧٤) مسجد، (٦) مدرسه، (٢) كتبخانه، (١) رشدیه، (٤٣) صبیان مكتبی، (٢) بدستان یعنی جواهر بازاری، (١) خسته‌خانه واردر. بونلردن باشقه یقین زمانده سلطان طرفندن بنا ایتدرلمش حاجیلرغه مخصوص زور مسافرخانه‌لر باردر.

مكهٔ مكرمه‌نك اطرافی طاشلق اولدیغندن صووی آزدر. اوّل زمانلرده قیو وصووی استعمال ایتلمكده ایدی. بالآخره هارون الرشیدنك خاتونی (زبیده) اوچ كونلك ییردن بر صو یولی كیترتمشدركه، حاضرده (عین زبیده) نامی ایله باقیدر. لكن اول آراده زبیده وفات ایتدیكندن بو صو عرفاتقه قدر گنه كیلوب قالمش ایدی. صوڭدن قانونی سلطان سلیماننك قزی (مهرماه سلطان) بو صونی عرفاتدن مكهٔ مكرمه‌گه كیترتوب شهرنی صوغه طویدرمشدر.

مكهٔ مكرمه‌ده پیغمبرمز محمد علیه السلام زمانینی خاطرگه كیتره طورغان مقدس نرسه‌لر كوبدر.

شعب بنی هاشمده حضرت پیغمبر افندمزنك وحضرت علی رضی الله عنه‌نك طوغان یرلری. زقاق الحجرده حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندمزنك كوب زمان طوردقلری (خدیجة الكبری) رضی الله عنهانك سعادت خانه‌لری بونك قارشوسنده حضرت (ابوبكر) رضی الله عنه‌نك خانه‌لری وسائر بر نیچه مبارك محللر زیارتگاه مسلمیندر. (باب المعلا) خارجنده‌گی قبرستانده ام المؤمنین حضرت (خدیجه) رضی الله عنها ایله حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندمزنك والده‌لری یعنی آنالری حضرت (آمنه) نك وصحابه‌دن بر نیچه ذاتلرنك قبر شریفلری باردر.

مكهٔ مكرمه‌نك باشقه اسملری دخی كوبدر ایك معروفلری (مكه، بكه، بطحا، ام القری، البلد الحرام، البلد الامین) در. مكهٔ مكرمه بیك قدیم بر شهر اولوب نی وقت وكملر طرفندن بنا اولندیغنه دائر تاریخی معلومات آزدر.

هرحالده كعبهٔ شریفه برزمانلر سجده گاه موحدین اولدقدن صوڭ نیچه زمانلرده بتخانه‌یه تحویل ایدلمش اولمق ایله جاهلیت زماننده بتون جزیرة العرب اهالیسنجه عمومی بر عبادتخانه اتخاذ قیلندیغندن ایسكی زماندن بیرلی عربلر هرطرفدن ایفای حج اوچون مكهٔ مكرمه‌گه جییلمشلردر.

عربستاننك اورته‌سنده بولندیغی جهتله مكه ایسكی زمانلرده سودا وتجارت شهری اولمشدر. مكه اهالیسی یالغز حاجیلرنك سوداسی ایله گنه اكتفا ایتمیوب بحر احمر، شام، عراق ویمن ایله دخی تجارت ایدرلر وبو شهرلرگه منتظم كاروانلر ایله مال یورتورلر.

مكهٔ مكرمه ایسكی زمانلرده هیچ برحكمدارغه تابع بولمامشدر. دائما قبیله رئیسلری وبایلری اوز آرا جییلوب برتورلی جمهوریت اشراف ایله اداره ایدلمشدر. گاه جرهم قومی وگاه بنی اسماعیل بولغان عرب مستعربه‌لر مكه‌ده قوّت واعتبار طابوب نهایت باشلق بنی اسماعیلدن قریش قبیله‌سنه كیچمش وفخر كائنات صلی الله علیه وسلم افندمزده بو قبیله‌دن ظهور ایتمشلردر. نبی ذی شان پیغمبرمز افندمز نبوت كیلگاندن صوڭ اون اوچ سنه مكهٔ مكرمه‌ده اقامت ایدوب، اهالینی دین حقغه دعوت ایله مشغول اولدقلری حالده نهایت حضرت پیغمبرگه وصحابه‌لرگه قریش خلقی‌نك اذا وجفاسی متحمل اولنماز بر درجه‌یه كیلدكدن صوڭره حضرت پیغمبر افندمز مكه‌دن مدینه‌گه هجرت ایتدیلر.

مكهٔ مكرمه بوندن مقدم بر نیچه اسلام حكومتلری طرفندن اداره ایدلدیكی كبی حاضرده (خلیفهٔ رسول الله) صانالغان تركیه سلطانلری طرفندن اداره وهرسنه تعمیر وتزییناتی اوچون سلطان طرفندن كلیتلی برمصرف طوتلمقده وغایت تعظیم ایله باقلمقده‌در.

مكهٔ مكرمه حجاز قطعه‌سینك باش قالاسی مشهور سنجاقلری دخی: طائف، تمنار، قرن، نجران، مرالظهران، عكاظ، وسائر شهرلردر.

قبلهٔ مسلمین اولان كعبهٔ معظمه آیروچه بر مقاله‌ده بیان قیلنور.

ضیاء ناصری.

اسلام عالمندن.

یاپونیه‌ده دین مجلسی.

بر نیچه كوندن صوڭره یاپونیه‌نك پایتختی طوكیو شهرنده دین صایلاو مجلسی باشلاناچقدر. بو مجلس اوچون استانبولدن احمد مدحت، محمود اسعد واسماعیل حقی افندی جنابلری یوللانمشلردر. اوشبو وظیفه اوچون تركیه‌ده مذكور افندیلردن مناسب كشی یوق دیلیسه‌ده، بیوك خطا اولماز. چونكه بو محترم ذاتلر دین اسلام حقنده یازدقلری اثرلری ایله اوزلرینی بوتون اسلام عالمینه طانتدش كیمسه‌لردر.

مصر یورتندن سویس شهرندن فرید وجدی افندی ایله قاهره شهرندن المنار محرری رشید رضا افندی، اللواء صاحبی مصطفی كامل پاشا والمؤید صاحبی سید علی یوسف افندیلرده بو مهم وظیفه‌یی ادا ایده بلورلر.

خوش. ایمدی تركیه ومصر دیار اسلامیه‌سندن یاپونیه اهالیسنه دین اسلام تعلیم ایده‌چك كیمسه‌لر بولندی.

ماروك، جزائر، تونسدن كملر واراچق؟

ایران، آفغان، بخارا وخیوه شریفدن قایسی عالملر كیده‌چك؟

بزنك چه‌ن بازارندن قایسی حاجی كیده‌چك؟ تیمر بای آغای ایله تیمرجان آبزا غایمی؟ یاكه چایخانه‌ده كون صاین: «اصول جدیده‌ده كیره‌كمی، روسچه‌ده كیره‌كمی، فرانسوزچه‌ده كیره‌كمی، مدرسه‌لرده اصلاح قیلنماسون شاگردلر وعلمالر عربچه بلمه‌سه‌لرده، ضرر یوق. تاریخ وجغرافیه‌نی هیچ اوقوماسونلر، فنلرك هیچ لزومی یوق» دییوچیلرمی كیدرلر؟

یوقسه، ایشمی یاتیمری مولالاریوللانورمی؟

بوندی كیمسه‌لر وارسه‌لر، یاپونیلرنی قایسی خاصیتلری ایله اسلام دینینه قزقدرورلر؟ قیافتلری ایله‌می؟ معلوماتسزلقلری ایله‌می؟

(۹۱۸) سنه مقدم شهر بلغارنك سیاستسز علماسی کییف الوغ کنه‌زی ولادیمر گه اسلام دینینی مدح قیلا بلمه‌ولری سببلی (۸۰) میلیون روس قومینك اسلامیتدن چیتده قالوارینه سبب بولمش ایدیلر.

ایمدی بزنك تیمری ملالر نادانلقلری وهر جهتدن معرفتسزلکلری ایله (۴۰) میلیون یاپونیلرنی‌ده اسلامیتدن محروم ایتمزلرمی؟

یاپونیه بوگوسلوفلری یعنی علماء دینیه‌سی تاریخ وفلسفهٔ جمیع ادیانی بزنك بعض موتاوکه‌لردن آرتغراق بلسه‌لر، نی قیلورمز؟

خوف ایدلمه‌سون! روسیه علماسندن هیچ بری یاپونیه‌یه دین مجلسینه بارو احتماللری یوقدر. ترکیه، مصر، هندستان وآنگلیه‌دن باراچق متهذب علمای اسلام ان شاء الله هر خصوصده یاپونیلری اسلامیته میل قیلدرورلر.

فرانسیه‌ده اسلام دینینی مدح ایله وآنك آفریکاده وقتایده همان ترقی ایتووینه تعجب ایله ینه بر نیچه کتاب چقمش. دوبرولی اسملی بر پوپ کتابنده: «توراتده حضرت هاجرنك اوغلی اسماعیلدن الوغ ومبارك بر امت حاصل بولاچق» دیگان سوز باردر. شبهه یوقدرکه اهل اسلام اوشبو امت عظیمه‌در» دیمش.

واقعا یهود ونصارا قارشنده مقبول بولغان توراتنك تکوین جزئنده ۲۱ نچی بابنك ۱۸ نچی فقره‌سنده حضرت هاجرگه الله تعالی: «اوغلنك اسماعیلنك نسلینی الوغ ومبارك بر امت وملت قیلورمن» دییوب وحی قیلدیغی یازلمشدر. بو آیتکه یهودیلرده نصرانیلرده اعتقاد قیلورلر. اسماعیل علیه السلامنك نسلی الوغ بر ملت وامت بولمقلغی حضرت محمد علیه السلامدن باشلانادر. بویله اولدقده یهودیلرده نصرانیلرده حضرت رسولنك امتی الله تعالی طرفندن توراتده وعده قیلنغان امت عظیمه بولووینه اعتقاد قیلمقلری لازمدر.

فرانسوز کشیشی اوشبو حالگه تعجب قیلوب نی جواب بیرورگه‌ده بلمی ایمش. اسلام دینینی بالفعل قبول ایتمه‌سه‌ده، مدح قیلوب یوره‌گینی باسمش. آز اولسه‌ده، هدایت.

معاش بابندن.

گیرمانیه‌ده فرق یلدن بیرو ریخستاگ چلینلگینه صایلانوب کیلگان مشهور (فیردیناند بیبل) سوسیالیست دیموکرادلرنك ایك قارت مجتهدلرندندر. سوسیالیزمنك سعادت بشریه اوچون فائده‌لی بولووینی اثبات قیلوب بیك کوب کتابلر یازمشدر.

حاضر بو کونلرده (کیله‌چکده‌گی جماعت) اسمنك ینه برکتاب تألیف قیلدی. آنك گماننچه یبرگه هیچ کم خصوصی خواجه بولورغه تییش توگلدر. بلکه هر یبر ملك الهی اوله‌رق جمیع آدملر آراسنده اورتاق بولورغه تییشلیدر. بیبل گماننچه بوتون دنیانك یبرلری شهر، زیه‌ستوا وخزینه کبی عمومی دیوانلرنك اداره‌سنك بولوب اصلاح قیلنسه، یبرلرده برکت بیك آرتاچق ایمش. گیرمانیه اوزخاقینی طویدرمق اوچون حاضرده آشلقنی چیت مملکتلردن بر آز صاتوب آلورغه مجبور بولادر. اگرده یبرلر بیبل فرض قیلغانچه اصلاح ایدلسه، گیرمانیه‌ده حاصل بولغان آشلق گیرمانیه قدر بیش مملکت خلقینی طویدرورغه‌ بیته‌چکدر.

یبر یوزنده صوسزلق سببلی یا که‌صازلق سببلی ایگن ایگلمی طورغان یبرلرده بیك کوبدر. یبرلر عمومی بولغانده حکومتلر طرفندن بوندی یبرلر اصلاح قیلنوب هر برسی ایگنلك قیلنووی ممکندر.

ایگنلك یبرلرده برکت آرتدرو اوچون تیرس اورنینه مارگانس کبی کوب معدنلر کشف قیلندی. بوده برکتنی آرتدراچقدر.

بر دوکتر بغدایندك (آلیرونات) اسملی ماده‌سینی اون ایتوب صاقلاونی کشف قیلمش. آلیرونات نیچه یل طورسه‌ده، هیچ بوزلمیدر. آرتقان آشلقنی یل صاین آلیرونات اونینه آوشدروب آچلق یللر اوچون صاقلامقده ممکندر. شول روشچه بیبل بوتون بنی آدمنی مسعود ایتوخیاللری ایله مشغولدر. دنیا اول فرض قیلغان ترتیبکه قویلغانده یبر یوزنده هیچ فقیر، محتاج وعاجز کشی قالمایاچق ایمش.

خمراچو، خیانتلر، اوغریلق، زنالر بته‌چك ایمش. بیبل فکرنده خلقنك شهر شهر بولوب بر یبرگه کوب جیلوب طورولری‌ده معقول توگلدر. بر زمان آول ایله شهر آراسنك آیرمابتوب الوغ شهرلرنك کوب یورتلری بوش قالورغه تییشلیدر. معقول فرض ایسه، خدا نصیب ایتسون.

یبرده مارگانس اسملی بر معدن (میتال) باردر. بیرلینده (۱۹۰۳) نچی سنه‌ده واقع بولغان بوتون دنیا کیمیا گیرلرینك عمومی مجلسلرنده آشلق‌نك اوزلغی کوب اوکفوغه اوشبو مارگانسنك کوب فائده‌سی بارلغی تصدیق قیلنمش ایدی. اوتکان یلده بیرلین تیره‌سنده بونك بالفعل تجربه‌سی اجرا قیلندی. بر دیساتینه یبرنی ایکیگه بولوب برسینه مارگانس طوزی سیبه‌شلر. هر ایکی بولکنی بر درجه‌ده صوقاللاب تربیه قیلوب بر تورلی صولی چه‌چمشلر. مارگانسلی یبرده صولینك صالامی ضعیف اولوب اورلغی عادتدن آرتق اوکمشدر. مارگانسسز یبرده بونك کیریسنچه صالامی بیك برکتلی اولسه‌ده، اورلغی بیك آز اولمشدر.

اوشبو مارگانس طوزی ایله ایگن وباقچه خصوصلرنده بیك کوب تورلی یاکفا اشلر چغووی احتمالدر. مارگانس طوزی بیك قیمت نرسه توگلدر.

مصاحبهٔ فنیه.

اوّلگی یولدزلرنك برسنده رادی اسملی جوهر حقده بر آز سویله‌نمش ایدی.

ایسکی زمان حکماسی یبر یوزنده‌گی هر نرسه دورت عنصردن یعنی: یبر، صو، هواواوتدن مرکب دیب ظن قیلمش ایدیلر. صونگغی زمان حکماسی بونلرنك خطالغینی کشف ایتدیلر. علم کیمیا علماسی قارشنك یبر عالمنده (۷۷) تورلی عنصری جوهرلر بارلغی کوبدن معلوم بولمش ایدی. فرانسیه‌ده کوری نام کیمیاوی عالم، خاتونی ایله برلکنك تورلی تجربه‌لر ایله (۱۸۹۷) نچی سنه‌ده دنیاده رادی اسملی یاکفا بر جوهر بارلغینی‌ده کشف ایتدیلر.

بونلرنك تجربه‌سینه استراسبورغ پرافیسورلرندن (رینتگین) اسملی کمسه‌نك کورنمی طورغان بر نورنی کشف قیلووی سبب بولدی. بو نور حاضرده (رینتگین نوری) دیب آتالادر. بو ضیا شونده‌ی بر عجب یاقتیلق درگه اثری بزنك کوزگه هیچ کورنمیدر فقط فوطوگرافیه کاغدنده گنه ظاهر بولادر. طبیبلر بو نور ایله کشینك اچنده‌گی نرسه‌لرنك رسمینی ده توشروب آلالر. بو سایه‌ده اچده‌گی آورو اثرلرینی کوره‌لر. اچکه کروب قالغان ملتق بورچاقلرینی قای طوغریده ایکانینی طاوب، یاروب آلالر.

(رادی) جوهری ایسه اوزندن اوزی بالتراب نورلانوب طورادر. هم قزولق ده

بیره در . اوزی زورلغنده بولغان بوزنی صووق بیرده بولسه ده ارته در .

رادی نلك یاننده طورغان نرسه لرگه ده خاصیتی سرایت قیلادر. یعنی آنلرده بر آز نور بیره باشلیلر ، بر کشی یاننده رادی جوهری کوبره‌ك طورسه ، صوڭندن رادی آلنسه‌ده ، اول کیشدن قاراڭغیده نور کورینه باشلیدر . بوحال بر نیچه کوڭگه قدر بارادر . رادی یانینه قویلغان پیالامیل‌وشه توسلیگه ئه‌یله‌نه‌در ، طوز کوك توسلیگه آوشادر. رادی یاقتیسی گه‌وده‌نلڭ بر یرینه قوّتلیره‌ك اثر ایتسه، اول یر ششنه‌در. آلماس وبریللیانت رادی یاننده طورسه‌لر ، گرافیت بولوب قالادر یعنی کارانداش قاراسی‌کبی کومر بولب قالادر .

بر قاداق آغرلغنده بولغان رادی یل بوینچه (۱۰۰) قاداق طاش کومردن حاصل بولغان قدر یلیلق بیره در . انگلیز علماسندن (ریسرفورد) اسملی کشی ، یر آستنڭغی حرارتنی‌ده رادی اثری بولمق کیره‌ك دی . بورادی، نی‌قدر کوب نورو حرارت چغاروب طورسه‌ده ، اوزی ذره قدرده کیممیدر . رادی‌جوهری بیك‌قیمت دییوب بر یازلمش ایدی صوڭغی وقتده بر قداق رادیغه بیدی میلیون صوم بها تخمین قیلالر . بوحسابدن هر مثقالی (۷۶) ملڭ صوم چاماسنده بولادر .

حکیملردن‌فرانسوز (دو بوا) ایله انگلیز (بورك) حکیملر اوشبو رادی تأثیری ایله حیات ایجاد قیلمقچی بولدیلر . حیات اورلغندن خالی بولغان بر شولپاغه رادی ایله تأثیر قیلقاچ میکروب کبی نرسه‌لر حاصل ایتدیلر . لکن صوڭره معلوم اولدی که میقروب دیب گمان قیلغانلرنی میقروب بولمادی . (رادییوب) بولوب چقدی . اگرده رادی واسطه‌سی ایله حیات چغارسه‌لر . خالق عالم یوق دیوچی مادییون وقوّیون بیك شادلاناچقلر ایدی . خدا نصیب ایتمه دی ، روح وحیات امر الهی بولووینه آنلرده مسلم اولمغه مجبور اوله‌چقلردر .

خارجی خبرلر.

فرانسیه.

بو یللرده فرانسیه خلقی آراسنده خصوصاً خاتون قزلری وعسکری آفیسرلری آراسنده افیون استعمال قیلو شایع بولوب کیتمش ایدی. بوبلا حقنڭ حاضرده حکومتلری‌ده تفتیشکه کرشدی. تفتیش بعدنده معلوم اولمش‌که بوتون فرانسیه اوچون افیوننی اوچ کشی طاراتمقده ایمشلر: برسی بر بای سوداگیر، ایکیسی ایکی خاتون. بوکیمسه‌لرنڭ یورتلرنڭ بیك کوب افیون طابلدغندن حاضرده حکمه آلنمشلر. عجبا فرانسیه‌ده بزنڭ قزانڭغی کبی آپتیکه وعطاریه دکانلری‌یوقمی ایکاننی ؟

پاریژده اوشبو کونلرده سوسیالیزمگه خلاف بولغان طائفه‌لرنڭ عمومی مجلسلری بولاچقدر . روسیه‌ده صولاغای پارتیه‌لرنڭ حرکتی وهمان غالب بولور کبی کورنمکلگی اوشبو مجلسنڭ یاصالووینه سبب بولمشدر.

یاڤرو‌پاده اشتراك مسلکی یعنی سوسیالیزم حرکاتی کوب زماندن بیرو موجود. ایسه‌ده، بویللرده یوقلا براق طورادر ایدی.

روسیه سوسیالیستلرینڭ همت وغیرتلری آنلری‌ده اویغاتدی. شول سببدن سوسیالیزمنی خلق اوچون خصوصاً اوزلری اوچون ضررلی طابوچیلرده حرکتکه کیلوب اوز مسلکلرینی خلق آراسنده طاراتمق اوچون تورلی دلیللر نشر قیلمقچی اولدیلر. بو مجلسکه بزنڭ روسیه حکومتی بیك قووانوب قانشادر. آندن باشقه گیرمانیه ایله ایسپانیه حکومتلرینڭ‌ده مداخله قیلاچقلری رسما بیان قیلنمشدر.

بو آی اچنده فرانسیه‌ده توبه‌نگی پالاتاغه (۱۵۵) یاڭغا چلین صایلاندی. بونلرنڭ آراسنده (۱۴۰)ی صولاغای فکرلی کیمسه‌لردر. ایمدی پالاتاده (۵۸۸) کشی آراسنده فقط (۱۷۷) کشی گنه اوڭ طرفلیدر. (۴۱۱) دیپوتات صولاغایدر. بونلرنڭ آراسنڭ (۷۳) کشی چن سوسیالیستلردر. بو کیلشدن فرانسیه‌ده کسب ومعاش نظاملری بیك کوب آلماشنو احتمالدر.

گیرمانیه ایران حکومتندن فارسیه قولتغنڭ (پیرسید‌سکی زالیوده) کومر قویارلق بر اورن صوریدر. بونڭ اوچون گیرمانیه ایرانه اون میلیون صوم مقدارنده بورچ بیروو‌ینی منت قیلمقده ایمش.

روسیه‌ده‌ده بوفرض وار ایدی. لکن آنگلیه راضی اولمادی. شو بر آنگلیه‌درکه یاپونیه‌یی اغوا قیلوب وآڭا یاردم ایتوب آنی بزنڭ اوستمزه‌یوللادی. لکن بز بونی اونوتدق، آنگلیه ایله همان دوست اولمق فکرنده مز. شو معلوم گیرمانیه که‌صوغش‌وقتنده یاقلاغان بولوب روسیه‌نی یلکندردی ایمدی بوکونلرده یاپونیه ایله دوستلاناچقدر. حمیت وعارنه‌رده؟

باڤاریه

گیرمانیه اچنده باڤاریه اسملی کچکنه مملکتنڭ کارولی (اوتتو) اسملی کشی اوتوز یلدن بیرلی مالیخولیا مرضی ایله مبتلا دیوانه‌در. اوزی حاضرده (۵۸) یاشلك بر قارت کشیدر. خیالی عقلینه غالب بولو سببلی کوب یللردن بیرلی اوزینی برحیوان دییوب حساب قیلمقدەدر. بعض وقت اوزینی قوی دییوب اویلاب دورت آیاقلانوب یوریدر. گاها قوش بولوب صایری باشلیدر. قارغه‌وکوکو بولمغه بیك ماهر ایسه‌ده، صاندوغاچ وکنه‌ری بولغان زمانلرنده صایری آلماغانینی سیزوب بیك قایغرادر. حتی بونڭ اوچون گاها اوکروب یغلیدر.

حاضرده‌همان اوز ملکنده‌داچه‌ده طورادر. یاننده ناظر وطبیبلر حاضردر. نه قدر دیوانه اولسه‌ده، اوزینڭ پادشاه ایکانینی اونوتمیدر. خادملری گاها تخفیف قیلوب اسمی ایله‌گنه خطاب قیلسه‌لر، بیك آچولانادر. شونڭ اوچون اوزینه هرکم محترم افندمز دییوب خطاب قیلمقده‌در. بیچاره‌نی دوا قیلودن طبیبلر عاجز ایمشلر.

یاپونیه‌نڭ صوغشده روسیه‌یه غالب کیلمکلگی هندستان مسلمانلرینڭ کوزلرینی آچمشدر، شول سببدن هندستاندن کوب مسلمان شاگردلری فنون عسکریه ومعارف دینویه تحصیل ایتمك اوچون یاپونیه‌یه کیتمشلر ایدی.

آنگلیه‌نڭ هندستانڭغی وکیلی (کیرزون) بوواقعه‌نی سیزوب بیك قورقمش. حاضرده یاپونیه‌یه مسلمان شاگردلری کیتونی منع قیلمش. وکیده‌نلرینه‌ده قایتمق ایله امرلو بوللانمش. اگرده‌یاپونیه‌ده‌اوقوب قایتسه‌لر، هندستانه کیرو قایتارلمایاچقلر ایمش. (دژون بول) آغا ایمدی قسوب طوتا آلمایاچقسڭ.

روسیه تیلیگراف جمعیتینڭ مخبری بالکان شبه جزیه‌سندن خبر ایتووینه قاراغانده حاضرده ماکیدونیه‌نی یعنی ترکیه‌نڭ روم ایلی ولایتلرینی آوستریه اوزینه قاراتورغه بیك اجتهاد قیلمقده ایمش. حتی تیز زمانده اوز قولینه

آلورغه یاقنلاشقان ایمش. بوخصوصده روسیه غافل طورماسقه کیره‌ك دییور.

بوسنه وگیرسوگوڤینه ولایتلرنك مسلمانلرغه‌ده اصلاڤانلرغه‌ده اعتبار یوقدر. شونك اوچون کوب خلق هجرت قیلادر. بوش قالغان آوللرغه نیمسلر ویهودیلر کیلوب اوطورادر.

داخلی خبرلر.

اختیاری درسخانه‌لر.

آمیریکاده حکومتلرنك قاتشندن باشقه خلق طرفندن آچلمش ایرکلی دار الفنونلر وارلغی معلومدر. اوشبو دار العلملر روشنك روسیه‌نك الوغ شهرلرنده‌ده بر نیچه اختیاری درسخانه‌لر آچو فرضی روس اهل علمی آراسنك بر نیچه سنه‌دن بیرو سویله‌نمکده ایدی.

حاضرده بوکونلرده آمیریکا اهل علمندن مرکب کچکنه بر جمعیت روسیه‌ده اوشبو فرضنی میدانه چقارمق فکری ایله دولت دوماسینه لائحه ویردی. دوما بو لائحه‌نی قبول وتصدیق اینسه، بو درسخانه‌لر اوشبو کیله‌چك کوزده میدانه کیلولری امیددر.

بو درسخانه‌لرده پروفیسورلر روسلرنك مشهور عالملرندن اولاچقدر. دوماده چلین اولان پروفیسورلرنك بر نیچه‌سی اوشبو دار الفنونلرده درس ئه‌یتونی وعده قیلمشلر.

بودار الفنون: ۱) فنون طبیعیه. ۲) فنون حقوقیه، ۳) فنون اجتماعیه، ۴) فنون تاریخیه شعبه‌لرندن عبارت دورت فاکولتیکه یعنی دورت بولککه بولنمش اولاچقدر.

هر شعبه‌ده تحصیل (۴) سنه‌دوام ایده‌چکدر.

اوشبو مکتبلرده اوقوچیلرنك هر برندن بر مقدار آقچه آلناچقدر، شویله ایسه‌ده، هر کون کیچ اشچی خلقلره لیکیسیه‌لر بوش اوقولاچقدر.

روسلر عالی مکتبلرینی اوزلری اصلاح قیلا آلمادقلرندن ایمدی آمیریکالیلر اصلاح قیلاچقلر. اوزمز اصلاح قیلا آلماسه‌ق، بزنك مدرسه‌لرمزنی کملر اصلاح قیلور ایکان؟

خوف ایدلمه‌سون، فرض قیلنمش حریتلر میدانه کیلسه، بوکاده هوسکارلر طابلور. اویله خصوصی مدرسه‌لر آچلور، که محله مدرسه‌لرندن فرسخ فرسخ اوزارلر.

آفتونومیه.

دوما چلینلرینك یوزدن زیاده‌سی آفتونومیه پارتیه‌سندن اولدقلری معلومدر. حاضرده مسلمان چلینلردن‌ده بر نیچه‌سی اوشبو پارتیه‌گه قاتشمشدر.

۱۱ نچی مایده اوشبو پارتیه‌نك فراکسیه‌سی یعنی دوماده‌غی چلینلری دوماسراینده مجلس قوروب پروگراملرینی اوشبو روشده ٦ ماده اوزره ترتیب قیلمشلردر:

۱) روسیه مملکتی خلقلرینك بولنووینه قاراب تورلی ممتاز کیسه‌کلرگه بولنوب دیموکراتیه قاعده‌سی بوینچه اوز آلدینه اداره قیلنورغه،

۲) بونك ایله روسیه‌نك الوغ بر بوتون مملکت بولوب طورووینه هیچ بر وجهدن کیمچیلك کیترمسکه،

۳) شویله ایسه‌ده هر کیسه‌ك اوزینك ایچکی اشلرینی اوزی تله‌گانچه یورتوده کامل اختیارلی بولوب بوخصوصلرده باش حکومتنك رخصت وفرمانینه احتیاج قالماسقه،

۴) آفتونومیه‌گه آیرلغان هر بر کیسه‌کلرنك چیکلری خلقینك رضالغی ایله تعیین قیلنورغه.

۵) روسیه مملکتینك توب نظاملری بوینچه تورلی ملت خلقی بولغان کیسه‌کلرده جان حسابلری آز بولغان قوم وملتلرگه جان حسابی کوب بولغان ملتلر طرفندن جبر قیلنورغه یول قالدرمیچی آزغنه طائفه‌نك‌ده دینی، ملی، ملکی، علمی وسیاسی پراڤالری نیگز قیلنورغه، لکن عمومی مکتبلرده تعلیملر، محکمه‌لرده حکملر ودیوانخانه‌لرده دفترلرگنه اوکفایلق اوچون کیسه‌ك اچنك کوبره‌ك اولان طائفه‌نك لسانی ایله یورتلورگه،

٦) هر بر کشی وهر بر قوم وملت اوزینك قایوقبیله‌دن وقایودیندن ایدکینی اوزی تعیین قیلوده کامل اختیارلی بولورغه.

دوما احوالندن.

دوما سراینده تیپشلی کونلرینك هر برنده مجلسلر بولادر. کوبسنچه بر نیچه بالقلرنك باشلری چه‌ینه‌لدر. لکن بالفعل هیچ بر باشنی یوتا آلغانلری یوقدر.

بو حال دومانك تشی ضعیفلگندن‌می، یا که بالق باشلرینك سویه‌کلری بیك قاتقاندنمی؟ آچق معلوم توگل. (قصاص) یعنی اولم جزاسینی بترو، (حریت شخصیه) یعنی هر کمنك ذاتی مأمور وتوره‌لر شرندن امین قیلنو خصوصلرنده هر مجلسده بر نیچه مرتبه سویله‌نمی قالمی طورغاندر. اما، گویا دومانك آچووینی کیترمك اوچون کبی اوشبو کونلرده روسیه اچنده بعض شهرلرده سیگزه‌ر کشی بر یولی اولترله‌در. کوب شهرلرده کون صاین اونار کشی هیچ بر سببسز زندانلرغه یابلادر.

دوما یبر مسئله‌سی حقنده نظام لائحه‌سی ترتیب قیلمق اوچون ینه بر الوغ کامیسیه صایلایاچقدر.

حریت فرقه‌سی یعنی (خلق ایرگی) پارتیه‌سی [1] بو کامیسیه اوچون چلین بولاچق کشیلرنی بیلگیله‌ب قویمشدر.

خلق ایرگی فرقه‌سینك مجلسلر وجمعیتلر یاصاو حقنده معقول کورگان نظام لائحه‌سی‌ده تیز، دوما کیگاشینه عرض قیلناچقدر.

بو آتنا اچنده دوما مجلسلرنده آول خلقینه خزینه حسابینه ییر خواجه‌لرندن کوچله‌ب ییر آلوب بیرو که قارشی ییرلر وزیری استیشینیکی ایله آنك یولداشی گورکو طرفندن کوب سوزلر سویله‌ندی. بو سوزلر اول قدر اوستالق وسیاست ایله سویله‌ندیلر که علم معاشدن خبری اولمایان کیمسه‌لر هر برسی حق وصواب دییوب بلورلك ایدیلر.

لکن بوکا قارشی گیرسنشتیین ایله پیترونکوڤیچ اسملی چلینلر اوزون نطقلری ایله بیك قاتی جواب ویردیلر. آول خلقینه ییر آلوب بیرونك لزومینی بیك آچق دلیللر ایله تمام اثبات قیلدیلر.

وزیرلرنك سفسطه ایله مغالطه قیلدقلری مجلسکه بیك آچق ظاهر اولدی.

۲۳ نچی مایده دوما مجلسی ساعت ۱۲ نچی‌ده آچلدی. رئیس مورمسف لوندندن آنگلیه حکومتی طرفندن (قضاء حکمی) (تریبیسکی صود) حقنده بولاچق عمومی مشاوره مجلسینه دعوت قیلوب کیلگان تیلیگرامنی اوقودی. بو مجلس عمومیده (۲۰) حکومتنك وکیللری بولاچقدر. بو مسئله‌نك کیگاشی بر کامیسیه گه طابشرلدی.

ینه ۱۷ نچی اوکتابردن بیرلی نظامغه خلاف

---

(۱) خلق ایرکنچیلگی توگل، چونکه ایرکنچیلك وسعت وکیگلك دیمکدر. حریت وسعته معنا لازم ایسه‌ده، وسعته حریت لازم دگلدر. الوغ زنداننده‌غی محبوس بر آز وسعته مالك ایسه‌ده، حریته مالك دگلدر.

باشباشتاقلق قیلغان توره‌لرنڭ عیبلری تیکشرلوب حکم گه طارتلولری حقنده مشاوره ایدلدی . بونڭ حقنده ینه بر کامیسیه تعیین قیلندی .

اوشبو مجلسکه قصاص جزاسینی بتر و مسئله‌سی حقنده گراف گیدین کامیسیه سینڭ نظام لائحه‌سی تقدیم قیلندی .

اوشبو کون کیچکی مجلسده (ۋیناۋیر) اسملی چلیننڭ فکری حقنده مشاوره قیلندی . ۋیناۋیر دوما نظامنامه‌سینڭ (۵۵ ، ۵۶ و ۵۷) نچی ماده‌لرینی اوزگارتو کیره‌کلگینی اثبات قیله در . چونکه بو ماده‌لره نظرا دوما فقط نظام کیگاشله طوُرغان بر دیوان بولوب کورینه در . حال بو که ۱۷ نچی اوکته‌بر مانیفیستی بویانچه دوما اوزی نظام یاصی طوُرغان بر دیوان بولورغه تییشلیدر . لکن چلینلر بو مسئله‌دن اوّلده خبردار اولمادقلرندن مشاوره‌سی ایکنچی مجلسلره تأخیر قیلندی .

بو مجلسده توُرلی شهرلرده ینه اولترلورگه حکم قیلنمش بیچاره‌لرنی اولمدن خلاص قیلو حقنده دخی مشاوره باشلاندی . بو خصوصده وزیرلر مجلسینه ینه استفسار یوللانمغه قرار ویرلدی . چونکه دومانڭ حاضرده استفسار قیلوب طوُرودن باشقه‌غه قوّتی ییتمیدر . ینه آول خلقینه ییر آلوب بیرو حقنده کیگاش باشلاندی .

بو زمان بیرلر وزیرینڭ یولداشی (گورکو) نطق منبرینه کیلدی . آنڭ کیلووینه قارشی اهل کسب فرقه سندن بولغان چلینلر توُرلی طاوشلر ایله قچقردیلر : « آنستاۋکه ، آنستاۋکه‌گه وقت ! » دیبوچیلری‌ده اولدی .

(گورکو) گیرسنشتیین نڭ اوزینه قارشی سوُیله‌گان سوزلرینه جواب ویرمکچی بولدی . لکن کوب سوُیلی آلمادی . چوُنکه (اوُیات، اوُیات!) دیبوب قچقردیلر . گورکو سوزندن طوقتامی ، کتابقه قاراب بر جمله اوقی : « پومیشچکلرنڭ ییرلری عمومی مملکت خلقی اوُچون اورتاق بولوُرغه تییشلی بولغانده آول خلقینڭ ییرلری ده بتوُن خلق اوُچون اورتاق بولوُرغه تییش »دی. توُرلی طرفدن اول کتاب کمنی؟ دیبوب قچقرالر . (گورکو) : « گیرسنشتیین جنابلرینکی » دیبوب جواب ویره . گورکو بوُنڭ ایله، گیرسنشتیین نی الزام قیلماقچی بولا. واقعا بو جمله‌ده گیرسنشتیین‌نڭ بر رکون اوّل سوُیله‌گان سوزینه ظاهرا خلافلق باردر . شول سببدن بعض چلینلر (آفرین ، آفرین)دیبوب گورکوُنی تبریك قیلدیلر .

بعضلری ایسه، همان: (آنستاۋکه، آنستاۋکه!) دیبوب قچقرالر .

گورکوُدن صوڭ ییرلر وزیری استبشینسکی اوزی سوزگه کرشه اول‌ده همان پومیشچکلرنڭ ییرلرینی کوچله‌ب آلوده توُرلی آفتلر بولو احتمالینی قوّتلی آڭاده : (آنستاۋکه ، آستاۋکه)دیبوب قچقرالر .

اوتکان هفته‌اچنده دوما چلینلرینڭ اهل کسب فرقه‌سندن یعنی (ترودوۋایا گروپپا) دن اولانلری اوزآللرینه مجلسلر یاصاب آول خلقینه ییر آلوب بیرو حقنده کوب کیگاش قیلدیلر. بو فرقه‌ده پومیچکلرنڭ ییرلرینی خزینه حسابنه آقچه مقابلینه صاتوب آلوغه راضیدر .

لکن ییرنڭ بهالری توُرلی طرفده توُرلیچه اولدیغندن عمومی بها تعیین قیلودن عاجزدرلر . بوطائفه حریت فرقه‌سی کادیتلرنڭ عدالت اوزرینه قویلغان عمومی بهالرینه راضی دگلدرلر . هر طرفنڭ ییر بهالری شول طرفنڭ اوز اهالیسی کیگاش واتفاق ایله قویارغه قالدروده فرض قیلنادر . بوخصوصده قطعی قرار اولمادیغندن بوطائفه دوماده بیر مسئله‌سینی بره‌ر کوُن طوقتاتوب طوُرونی آرزو قیلادر.

(خلق ایرکلکی) فرقه‌سی دوماغه هر صنف خلق اوز فائده‌لری اوُچون اتفاق جمعیتی (پروفیسیونالنوی سویوز) یاصاو حقنده واتفاق ایله اش طاشلاو حریتی حقنده دوماغه نظام لائحه‌سی حاضرلیدر. تیز زمانده اوُشبو (خلق ایرکلگی) فرقه‌سی یعنی (ک . د . کادیتلر وادارۀ مشروطۀ عمومیه) پارتیه‌سی رسمی وآفیسیالنی بر جمعیت ایتلوب تصدیق قیلناچق ایمش دیگان خبرلرده واردر.

۲۴ مایده کیگاش آراسنده داخلیه وزیری (مینیستر ۋنوتریننیخ دیل) نی حکمگه طارتوب عیبلی قیلو حقنده سوز چغارالدی . بوُنڭ سببی شولدر : صایلاو زمانلرنده داخلیه وزیری (استولیپین) صاراتاو ولایتنده گوبیرناتور ایدی . شول زمان چوگایفسکی اسملی آدۋوکاتنی صایلاو اشلرینه قاتشودن سببسز منع قیلمش ایکان ۸ نچی مارتده اعلان قیلنغان فرمان بوینچه صایلاو اشینه قاتشودن برکشینی منع قیلغان کشی زور عیبلی بولوب لوازمندن توُشرلوب (۸) آی زندانغه یابلورغه تییشلیدر .

ایمدی بو مسئله دوماغه عرض قیلغانلقدن دوما مینیسترنی صودقه بیروُب حکم قیلدرماقچی بولادر .

چوُنکه نظام قارشنده هر کم تیگز بولغانلقدن نظامغه خلاف کورنگان اشلر اوُچون هرکم محکوم بولوُرغه تیشلیدر .

بو مسئله‌نی ترتیبکه صالمق ینه بر کامیسیه گه طابشرلدی. اوُشبو کون دوما نظامنامه‌سینڭ (۵۵، ۵۶، ۵۶) نچی ماده‌لرینی اوزگارتو خصوصنده ینه کیگاش باشلاندی .

بو مسئله‌نی خلق ایرکلگی پارتیه‌سی قوزغاتقان ایدی ، بوکا کاسبلر پارتیه‌سی قارشی کیلدی : آلدمزده مهمره‌ك نظاملر چغارو مسئله‌لری بار وقتده واق توُیه‌ك استاتیه‌لر ایله وافلانو معقول توُگل ، لوازملرندن چغارغه تییشلی بولغان مینیسترلرگه بو مسئله‌نی عرض قیلو واقلانو بولا دیدیلر . هر نه ایسه بو مسئله‌ده بر کامیسیه گه طابشرلدی .

دوما چلیلنرینه هر طرفدن خطلر وتیلیگراملر کیله‌در . هر برنده خلق توره‌لرنڭ ظلم وباشباشتاقلغندن شکایت قیلنا واهالینڭ مقصودلری بیان ایدله‌در.

بو خبرلرنی چلینلر جایی کیلگانده دوما مجلسینه عرض قیلالر ، شول روشچه حاضرده دوما گویا خلق ایله حکومت آراسنده حکم قیلاچق بر محکمه قوّسنده طوُرادر . حکمی نفوذلی اولماسه‌ده ، تأثیرسز قالمیدر .

دوما چلینلری آراسنده دورت پارتیه مشهور ایدی : کونسیرۋاتورلر ، آفتانومیستلر ، حریتچیلر ، کاسبلر .

ایمدی اورتا پارتیه اسمنده ینه بر یاڭغا پارتیه حاصل بولمشدر . ایکی یوز قدر چلینلر اوُشبو پارتیه‌گه قوشلاچقلر ایمش . رئیسلری گیدن فامیلیالی بر چلیندر .

اوّلگی دورت پارتیه‌دن‌ده بیك کوب کشیلر اوُشبو اورتا پارتیه‌گه قوشلاچقلر ایمش .

قورچاق اوینی !

تورلی سوزلر.

ایك اوزون نطق.

حاضرده دوما مجلسلرنده دیپوتاتلر طرفندن سویلنمش اوزون اوزون نطقلر گازیته لره درج قیلنمده درلر. اوشبو مناسبت ایله دنیاده مجلسده سویلنه ن نطقلرنك ایك اوزوننی بلمك فائده دن خالی اولماسه کیره ك.

تاریخچه معلوم اولان زمانلردن بیرلی ایك اوزاق سویله نه ن نطق (۱۸۸۰) نجی سنه ده آمیریکاده کولومبیه مملکه سننك (کوسموس) اسملی بر طبیب طرفندن پارلامینت مجلسنده سویله نه ن خطبه در؛

بو نطق ایرته ایله ساعت ۱۰ده باشلانوب تونگی ساعت ۱۲یه قدر (۱۴) ساعت دوام ایتمشدر.

سببی معلوم بولماغانده بونگا هیچ کم ایناناز. لکن سببی بلندکده بو واقعه یه اینانمق ایله برابر دوکتور کوسموس جنابلرینك همت وغیرتینه هر کم آفرین دیمه یه بورچلی اوله چقدر.

بو فداکارلگی ایله کوسموس آمیریکایه هجرت ایتمش فقرا مهاجرلری اورناشمش اوللرندن قوولودن قوتقارمشدر

مذکور مجلس کولومبیه پارلامینتینك شول کون کیچ ایك صوگغی مجلسلری اولمشدر. ساعت (۱۲)ده پارلامینت چلینلر ـ ینك چیکلری طولاچق اولمش.

بو چلیلنر شول کون اچنك مهاجرلرنی قوورغه قرار بیره چك اولمشلر اگرده شول کون بو حکمه قرار ویرلمه سه، بو حکمنك کیگاشی یا گفادن صایلانمش چلینلره طابشرلاچق اولمش

مجلسده کوسموسدن باشقه چلینلر عموماً فقرانی قومق فکرنده اولمشلر.

کولومبیه پارلامینتی نظامی بوینچه مجلسك سوز سویلمه یه باشلامش کمسه یی طوقتاتو جائز دگلدر.

شونگا بناً مجلس فقرانی قومغه قرار بیره چك زمانده غنه کوسموس رئیسدن اوشبو مسئله حقنده بر نطق سویلمه یه نوبت آلمش. نظام بوینچه بونی منع ایتمك ینه جائز دگلدر. کوسموس فقرا طرفندن سوزگه کرشوب هیچ طوقتامیچی (۱۴) ساعت سویلمش. سوزینی تمام ایتمیچی بر نیچه مرتبه تنفس قیلوب کرمش. سوزی تمام اولانچه یه قدر تون اورتاسنك ساعت ۱۲ طولوب پارلامینتنك وکالت زمانی کیچمشدر.

پارلامینتنك یاگفادن صایلانمش اعضالری اوّلگیلری کبی ظالم بورژوالردن اولمادقلر ـ ندن فقرا آوللرنده قالمشلر. نطقینك آخرنده کوسموسنك یوزلری آغارمش ایرنلری قابارمش حالی تمام بتمشدر. (پ)

❧ قریم ترکلری آراسنده مشهور بر مقال واردرکه «وقتنده آچ کوزگی، آچماسه ك آچارلر» دیورلر. منطق قاعده سی بوینچه هر کلامنك بر عکسی واردر. مذکور مقالنك عکسی قزان دکانچیلرینه خطابا اوشبو اولسه کیره ك: «وقتنده یاب دکانگی، یابماسه ك، یابارلر. حیله سون طابارلر.»

واقعاً، اتفاق ایله هر بر دکانچیلر دکانلرینی هر کون ایرته ساست ۸ده آچوب کیچ (۷)ده یابارغه عهد قیلدقلری حالده، عهدلرنده اوچ کون ده طورا آلمادیلر. مایمونلر کبی بر برسینه ایه روب حاضرده ایرته ساعت (۵)ده آچوب کیچ ساعت (۱۵) غه قدر دکانده مشتردادقلری کورینه در.

عدالت تییشلی، عدالت!

زماننك قایوزمان ایکانینی سیزه رگه وقت یتدی. زمانمز بایغورالر زمانی توگل، بلکه اتفاقی اورالر زمانیدر.

❧ بعض وکیللرینی سببسز چقاردیغی اوچون ابرار بختییف که قارشی قزانده سودا وکیللرینك اتفاق جمعیتی (بایکوت) یعنی (ترك اختلاط) اعلان قیلمش. اوشبو خبرلرینی هر بر گازیته اداره لرینه اخبار قیلدیلر.

اوشبو نظم بلیغ اداره مزه شهرمزنك علماء کرامندن فضیلتلو آخوند شرف آبیزف جنابلرندن یولدزنك برنچی نومیرینی تبریکا وتقریضا ظهوری کوننده تقدیم ایدلمش ایدی. یولدز بر آز مدح ایدلمش ایسه ده جهت ادبیه سینه حرمةً درجنده مجبور اولدق.

ایها الاخوان فی الدین شاد اوله لوم اوشبو کون
نامی یولدز بر جریده ظاهر اولدی اوشبو کون
شو سببدن شکر ایده لوم مولی یه بز جمله مز
همده تبریك ایده لوم بز ناشرینی اوشبو کون
احبابمدن، هادی افندی ایرور محرری
ناشری ده اوشبو ذاتدر بلمیورم دیگری
همده قزان قلعه سیدر «یولدز»نك طوغان ییری
شعله سیده هر طرفغه ممتد اولمش اوشبو کون
هادی افندی بو یولده گرچه چیکدی چوق الم
غیرت ایتدی مقصودنده، چکدی همیشه قلم
منکرینه باقمدی هیچ، باصدی ایلرو قدم
چوق شکردر، مقصودینه یتدی مقصودی بو کون
قزان اچره فاضل امام چوق ایدی هم چوق ایرور
هر بری درسه چاشوب شرعدن خبر ویرور
شو عزیزلر سایه سنده اسلامه قوّت کیرور
جمله سندن حق تعالی راضی اولسون اوشبو کون
لکن اصلا بر جریده قزان اچره اولمادی
هم گازیته تحریرینه بر مباشر اولمادی
هادی اوّل. صوگره آلکین بو ایشه بیل باغلادی
«مخبر» اوّل، صوگره «یولدز» ظاهر اولدی اوشبو کون
«یولدزم»، سن قلمگنی دوغرویه چك هر زمان
رحمت حقغه بونگچون اوغرایه چقسن همان
دها ترقی ایدرسن، بونده یوقدر هیچ گمان
یولدزنك طرفچیلری بونی استر اوشبو کون
یا الهی، بو جریده اوله خندان گل کبی
انقراضه دوتماسون یول، اولماسون «کشکول» کبی (*)
هر کس الده اوقلسون، اولماسون مجهول کبی
هر آفاقه منشور اولوب مقبول اولسون اوشبو کون
جمله مز بردن دیه لوم: یاشاسون یولدزمز
سایه سنده خیره دونسون تونمز، کوندزمز
هپ ترقی اچره کچسون یازمز هم کوزمز
بو کبی دعالر ایله چالشالم اوشبو کون
هر حقیقت سوزلرینه یولدز اولسون خوش صدف
خدمت ملیه سیله مشهور اولسون هر طرف
بو جریده تاریخنده دیه در ناظم شرف:
«ملتك حامیسی اولسون شو قزانك یولدزی»

(۱۳۲۳)

آخوند شرف الدین.

(*) کشکول، بر جریده درکه ۱۸۸۷ نجی سنه ده تیفلیس ده چقه باشلاب دوام ایده میوب تیز زمان منقرض اولمش ایدی.

روسچه ـ عربچه لغات کتابی.
(۱۲۰۰) صفحه لك مکمل قاموس روسی وعربی پوچته مصرفی ایله بهاسی (۴) صومدر.
«یولدز» کتبخانه سنده صاتلور.

نور

پیتربورغده هفته ده بر وایکی مرتبه چقمقده اولان ترکیچه (نور) گازیته سینك یللق بهاسی (۴) صوم (۶۰) تیندر. یارتی یللق بهاسی (۲) صوم (۳۰) تیندر.
محرر وناشری: ملا عطاءالله بایزیدف.
آدریس: پیتربورغ، مویکا ۲۲، ریداکسیه نور.

Лито-Типографія И. Н. Харитонова. Казань, Пассажъ. Редакторъ-издатель Ахмед-Гадій Низамовочъ Максудовъ.